

Tempefői:

„...a tömeg kihozta börtönéből...”

A Nemzeti Színházban aznap már amúgy is meglehetősen felfordulás volt. Az eredetileg műsorra tűzött „Két anya lénya” című érzelmes játékot le kellett venni a játékrendről, mert a délelőtti események következtében csak valami hazafias darab mehetett. Így került sor a *Bánk bánra*. Alig tudták a színészek megkezdeni a szavalást, a nézőtérről felzúgott a nyugtalanság. *Egréssy*, Petur ruhájában kilépett a pillangós lángú gázlámpák elé és megkérdezte: folytassák-e az előadást, vagy a *Hungadi Lászlóból* énekeljenek?

S amint rázendítettek a nagy kórusra: „Meghalt a cselszövő, el-múlt a rút viszály”, az örök ideálista

és reménykedő közönség belekiabált: „Metternicht! Metternicht!” Mert ki is lehetett volna a cselszövő. Bajkeverő azon a napon, mint az örökéletűnek és korlátlan hatalmúnak látszó kancellár, aki erősebbnek tetszett immár a nagy Napoleonnál is, de ime, gyengébbnek bizonyult a felséges népnél.

De ez még nem minden. A lelkes éljenzés és felbuzdulás közepette feltáruznak az ajtó és sáros, izgatott tömeg tódult be — ma minden lehetséges! — és megrohan páholyt, zsöllyét, kiáltozva egy nevet, amit még odáig a jelenlévők, színházbérlők, táblabírák és nyárspolgárok, sőt még a hirtelen lett forradalmárok tizedrésze sem hallott.

gény emberét s ezt fujta kitarítón. Olyan napokban, amikor nagyon változó szelek fujnak s a zenekart nem árt gyorsan átszerelni, bántó zúrhangot kelt a befolyásolhatatlan énekes.

Alkalmatlan, kellemetlen, kényelmetlen:

igen, hiszen mindez, ami itt történik, háborúskodás a hegyekben és az Aldunánál, szembehelyezkedés a császári hatalommal, elszánt tetek és merész beszédek — ez mind a néprét és a nép nevében történik. De mindenek mesterei és hivatott végrehajtói azok, akik kezdetül fogva ilyesmivel foglalkoznak: ne beszéljen hát bele olyasvalaki, akinek nincs más köze a néphez, mint az, hogy véletlenül — közéjük való!

Igy lett *Táncsics* a szabadságharc aktívumából — tehertételle. Ekkor még csak másoké. De amikor vége volt a küzdelemnek, önmaga sem bírta el a terhet, amit a történelem legszebb napjára beírt név jelentett. Az abszolutizmus alatt újabb börtön várt volna rá: hogy elkezdje, külvárosi lakóháza udvarán ázott verembe menekült, ahonnan csak éjszakára jött ki friss levegőre. A szabadság illúziójáért — mert ugyan micsoda szabadság minden lépésre rettegve összerendezni s várni a sötét odúban, mikor jönnek el mégis a fogdmegek? — vállalta a rabság magára mért, még rosszabb formáját. Ezen is el lehet gondolkozni: némesak a *Táncsics* néhány évének a sorsa van benn ebben a képben...

Ne csodálkozzunk, ha egy évvel a nagy nap után, 1849 március tizenötödikén, a *Debrecenbe* menekült országgyűlés és kormány azon löprengése között, hogy milyen formában ülhetné meg méltóan az évfordulót, feltérfásan elhangzik: *Dugjuk vissza Táncsics Miskát a börtönbe!* Jókai, aki ezt a bon mot-t feljegyezi, hozzáteszi: „Kezdték már alkalmatlanná válni a szocialista cikkeivel”

tetszetősebb dolog valakit kihozni a börtönből fátylasmenettel, mint egy szegénynek a karját megfogni és átvezetni az úton, hogy el ne üsse valami kocsi — kocsi, amihez hasonlóan csak egyszer ült életében.

„Stáncsicsot akarjuk hallani!”

Lássuk *Stáncsicsot!* — zeng a ház s csak akkor nyugszik meg, mikor új látványosságként az ifjúság egyik aznapi hőse lép a rivalda elé, lengő vörös tollal, sáros csizmájával s nagy háromszínű kokárdával (amiről azonnaltal megindul a pletyka a nézőtérben: a mai est Gertrudisa, a színház hőroinája tűzte fell). A sápadt fiatal ember bejelenteli: *Stáncsics* öreg, megtört ember, hazatért családjához, hagyják pihenni.

mosollyal vesznek tudomásul, el-lentmondani nem mervén), akkor miért ne lehetne valóság az is, hogy egy börtönből szabadult firkonc számára egypár forintot összegyűjtenek? Jó dolog az ilyesmi, viharos időkben: ha akarom bizonyíték, hogy az új idők embere vagyok, ha másképpen esnék, egyszerű emberbaráti cselekedet, amit még a kegyelmes *Platzkommandáns* sem vehet rosszsnéven.

Az igazi, legigazibb k. k. rabság sem várható magára soká. A hatvanas évek elején újból bezárták: fent a *Gellérthegyi Citadella* pincéiben számolta a változatlan, egyhangú napokat. De mégis, egyik változatosságot hozott: kivitték a lánya temetésére, láncok között. Legközelebb már csak a kiegyezés napjaiban került ki a napvilágra. Amit nem is láthatott, mert megvakult. Már negyvennyolcban megviselte személynagát a börtön s a pisla olajmécseknél való betűvetés. Jóval hatvanodik éve fölött volt már, mikor a Gellérthegyi kazamatáiban raboskodott: de a tanítási váry itt sem hagyta nyugodni: írt, írt — már nem látta, hogy mit, betűi javarésze a gyalogatlan asztal lapjára futott —, de ő nem adta fel.

A szárnyaló gondolatok sorsa

ugyan mi lett? Girbe-gurba betűkkel telerőtözött kéziratait örökáron, potom pénzért megvette egy jólelkű mánás — nem tudni mi volt erősebb: a noblesse oblige elve, vagy a kuriózumok iránti érdeklődés? S a többi, amit írt, viaszos vászonba takart csomag gyanánt, hóna alá szorítva járta még vagy húsz évig az országot. Rövid ideig tartó képviselősége idejéről eltekintve, ezeknek a házaló eladása volt az egyetlen jövedelme. Hogy képviselőnek sem vált be, kell-e mondani? A házában is csak a negyvennyolc gondolatairól tudott és akart beszélni — amikor az már nagybőrfajta tapintatlanságnak számított. Hiszen a „szabadság”, mint felkiáltójellel írandó szó ekkor már szigorúan csak a március tizenötödikei szavazatok korlátai mögé volt rekesztve: hétköznapon ilyet emlegetni... a parlament dandyjei és akarnokjai összesúgtak a háta mögött: látszik, honnan került ki! nincs nevelése, nem tudja, mi és mikor illik! S a választók sem azt kapták benne, amit vártak: nagy multjával és ismert nevével súly jelentő protektorát lokális ügyeiknek, aki postamesterből kinevezést szerez az unokahúgoknak és Ferenc József-rendet az ipartestület elnökének. Nem, a makacs vak aggastyán menthetetlenül és befolyásolhatatlanul csak a maga kötelező multjának élt. Érezte, hogy a nagy munka, amit ott és akkor kezdtek, nem fejeződött be: tartalmának nagyobb és értékeesebb részével adós maradt a sors.

Lapok szemléje

A *Nemzet*ről, Imrédyék helilapja, amelynek főszerkesztője vitéz *Jaross* Andor, beszámolt arról, hogy *Kállay* Miklós annakidején azért mondott le a miniszterségről, mert tiltakozott az ellen, hogy egy *pénzember*, bárha olyan nagyszabású *bankéreggység* legyen is, mint Imrédy Béla, a Nemzeti Bank akkori elnöke, irányítsa a kormány pénzügyi politikáját. A *Nemzet*ről cikke nek ez a passzusa így szól:

mozták el az ország belsejéből hoz-zánk kerülő tisztviselőket. Alattomos rágalmozás, egymás befekettítése a levelek minden sora.

A társadalomnak meg kell indítania kíméletlen harcát. Állítsa pellengetre mindenki azt, akiről biztosan tudja, hogy névtelen leveleket szokott gyártani. Vessük ki magunkból ezt a förtelmet, üzzük el a rothadás szagát magunk körül. A tisztviselőket s általában minisztereket, akik névtelen leveleket kapnak, arra kérjük, olvasatlanul dobják el azokat, Emelkedjenek felül kíváncsiságukon és semmisítsék meg azokat olvasatlanul.

Gróf Esterházy János nagyanyja meghalt

Pozsonyból jelenti a *Bud. Tud.*: Rudnikban rövid szenvedés után meghalt övegy gróf *Tarnowska* Szaniszlóné, született gróf *Branitzka* Mária Róza 89 éves korában. Az elhunytban gróf *Esterházy* János, a szlovákiai magyar párt elnöke nagyanyját gyászolja.

Huszthy tanácsnok a magyarság szabadságharcáról

A *Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége* szombaton este a Zeneművészeti Főiskola nagyertermében márciusi nemzeti ünnepélyt rendezett. Az ünnepi beszédet dr. *Huszthy* Károly fővárosi tanácsnok, a szövetség alelnöke mondotta. Megemlékezett a 48-as forradalmakról. Nálunk a forradalmi eszmékből a szabadság vert legmélyebb gyökeret a nemzet szívében és lelkében, melyből nem osztályharc és nem forradalom született, hanem a nemzet legszentebb szabadságharca. Most ismét harcol a magyar, a nemzet szabadságáért, függetlenségéért és jövőjéért. Ugyanaz a büszke magyar öntudat halja át a mai magyart is, mint a márciusi ifjakat, akikkel egy szívvel és lélekkel hiszünk és bizunk a magyarság erejében és a nemzet jövőjében.

Nem volt paraszt

a szó közkeletű értelmében, bár annak vallotta magát. A tudnivalóság, a művelődés szomjúsága hamar elragadta a veszprémmegyei tarlókról, ahol a konda után ballagott. Mindent megtanult, amit lehetett szegénysége mellett: kertész, takács, tanítósegéd volt szerteszéjjel az országban s közben az autodidakták látzával akarta szétosztani tudását. Egyre írta a tankönyveket, hogy mások is tudjanak és tanulhassanak. S mert némesak azt a tudást akarta átadni, amit ő is könyvek-ből szedett, hanem a józan észre apellált, belesiklott veszélyesebb vizekbe is. A hatóság nem tartotta okvetlenül szükségesnek, hogy a szegény emberek fejében meginduljanak olyan kérdések: „*Hát okvetlenül muszáj mindennek úgy lenni, mint ahogyan van? Vagy talán lehetne jobban is, másképpen is?*”

Igy vezetett a tankönyvírás a *József-kaszárnya* pincéjébe. A szabadság után *Táncsics* nem változott meg: nem lett haszonélvezője saját mártíriumának, nem állott be egy párthoz sem d'zparasztnak, cégtáblának, igazolásnak a napi politika kis játéka fedezőjének, hanem gyermekded járatlansággal és becsületességgel továbbra is tanító akart lenni. *Néptanító* a szó tágabb értelmében. Nem olyan, aki a katedrálról veri bele a nebulók fejébe az ábécét, hanem aki a népet tudás útján emeli fel, hivatása betöltésé-

hez illő szellemi rangra. Kell-e mondani, hogy kudarcot vallott? Volt egy lapja, a *Munkások Újsága*. Azon a pénzen csinálta, amit szabadsága napján gyűjtöttek egybe részére. Talán százig sem vitte fel az előfizetők számát s hűségeseven levelezett ezzel a kis táborral is. A demokráciát olyan komolyan vette, hogy azt propagálta, ne legyen azután már semilyen cím, csak a „kend”. S nagyon jellemző, hogy a siklósi parasztok, akiknek ezt képviselői programbeszédében is előadta, nagyon *póriásnak* találták s a „kegyelmed” megszólításnál lejjebb adni már nem akarták.

Mert nem volt a találékony, könnyűtollú és stílusú emberek közül való. Zökkenős, nyakatekeri mondatokban próbálta felrázni az embereket. Ilyenféléket olvasunk tőle: „*Változtasd, Uram, azon házánkiát, ki tán tanácsolni fogná, hogy a Habsburgok még egyszer Magyarországot fejedelméi legyenek, változtasd őt, kérünk, olyanféle barrommá, mely ökröt és szamarat együtt ábrázoljon; szarvai és fülei között a homlokán legyenek e szavak: Ez az, aki...*” stb. stb. még néhány soron keresztül. Persze, így hamar lett a március tizenötödike hőseiből nyűg és teher s nem egyszer a könnyedtollú más párt-állásúak élceinek céltáblája. *Táncsics* csak egy nótát tudott, a sze-

Nerzek • Rókák • Perzsák nagy választékban SZTRICKSKÓ szücsné, Erzsébet-körút 50.

Üzlethelyiséget udvarit vagy utcait VI. kerület mellékutcaiban megosztva is keresek, azonnalra vagy április 15-ére. Közvetítőt díjazok. T. 122-417

ERMA FÜGGÖNY FONAL FEHÉRNEMŰ RÓZSA GYULA TERÉZ-KÖRUT 4 BUTORVÁSZON